

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 25ΗΣ ΜΑΪΟΥ 1978

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ.— Ἡ «Νέα Χάρτα τῆς Βλαχίας» τοῦ Ρήγα καὶ ἡ αὐτόγραφος ἐπεξεργασία της, ὑπὸ τῆς κ. Ἄννας Ἀβραμέα*. Ἀνεκρινώθη ὑπὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Διονυσίου Ζακυθινοῦ.

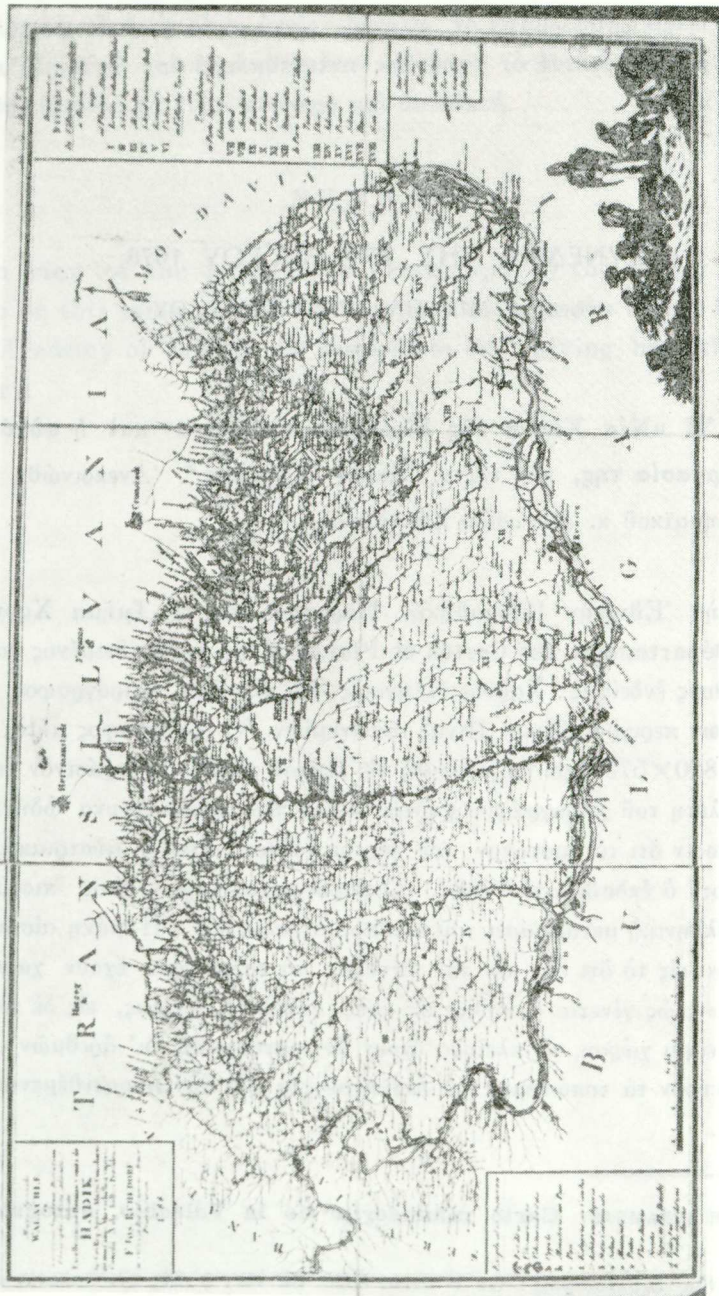
Εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην Παρισίων, εἰς τὸ Τμῆμα Χαρτῶν καὶ Σχεδίων (Département des Cartes et Plans) εἶναι κατατεθειμένος χάρτης μετὰ τὰς ἀκολούθους ἐνδείξεις: Χάρτης ἐλληνικὸς τῆς Βλαχίας, χειρόγραφος, 1 φύλλ. μετ' ἐγχρώμων περιγραμμάτων. Πίναξ τοπωνυμίων. Ὁ χειρόγραφος αὐτὸς χάρτης, διαστάσεων 820×570 ἔχει ἐπικολληθῆ εἰς λεπτὸν μεταξωτὸν πράσινον ὕφασμα¹.

Ἡ μελέτη τοῦ χειρογράφου χάρτου καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἔρευνα ὠδήγησαν εἰς τὴν διαπίστωσιν ὅτι τὸ πρότυπον τοῦ χάρτου τούτου εἶναι ὁ αὐστριακὸς χάρτης τοῦ Ruhedorf ὁ ἐκδοθεὶς τὸ 1788². Ὁ χειρόγραφος χάρτης εἶναι πιστὸν ἀντίγραφον ἐν ἑλληνικῇ μεταφράσει τοῦ ἐντύπου αὐστριακοῦ. Ἡ μόνη αἰσθητὴ διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι εἰς μὲν τὸν ἐντύπον τὰ τοπωνύμια ἔχουν χαραχθῆ εἰς τὴν θέσιν των, ὡς γίνεται συνήθως εἰς τοὺς ἐντύπους χάρτας, εἰς δὲ τὸν χειρόγραφον, ἐλλείπει χώρου, τὰ πλεῖστα ἔχουν ἀντικατασταθῆ δι' ἀριθμῶν οἱ ὁποῖοι ἀντιπροσωπεύουν τὰ τοπωνύμια καὶ ἐπεξηγοῦνται εἰς τὸν παρατιθέμενον πίνακα τοπωνυμίων.

* ANNE AVRAMEAS, Carte manuscrite de la Valachie, autographe de Rigas.

1. Ἀριθμ. Βιβλιοθήκης: Ge F carte 5920. Βλ. εἰκ. 1. Εἰς τὸν παλαιὸν κατάλογον τῆς βιβλιοθήκης ὁ χάρτης περιγράφεται ὡς ἐξῆς: «Βλαχία διηρημένη εἰς 18 διαμερίσματα — ἑλληνιστὶ — χειρόγραφος — I φύλλ. ἐγχρωμον, διπλωμένον εἰς τέσσαρα.

2. Ἀριθμ. Βιβλιοθήκης: GE D 14654. Βλ. εἰκ. 2.



Είχ. 2.



Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ πρὶν προβῶμεν εἰς οἰανδήποτε διατύπωσιν ἢ συμπέρασμα ὀφείλομεν νὰ δώσωμεν ἔμφασιν εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἀμφότεροι οἱ χάρται, ὁ ἑλληνικὸς χειρόγραφος καὶ ὁ αὐστριακὸς ἔντυπος ἠγοράσθησαν ἀπὸ τὸν βιβλιοπώλην Delion κατὰ τὸ ἔτος 1847 (ὅπως τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς τῆς Βιβλιοθήκης), ὁ μὲν ἑλληνικὸς εἰς τὰς 20 Φεβρουαρίου, ὁ δὲ ἔντυπος εἰς τὰς 20 Ἰουλίου τοῦ ὡς ἄνω ἔτους.

Πιστεύομεν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς χειρόγραφος χάρτης τῆς Βλαχίας εἶναι αὐτόγραφον τοῦ Ρήγα Φεραίου. Δύο κυρίως στοιχεῖα εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μας καθοριστικὰ καὶ ὀδηγοῦν εἰς τὸ συμπέρασμα αὐτό.

Διὰ τῆς ἐργασίας τοῦ Γεωργίου Λαῖου «Οἱ χάρτες τοῦ Ρήγα», Δ.Ι.Ε.Ε., τόμ. 14, 1960, 286 - 288, ἔχει ἀποδειχθῆ ὅτι ὁ Ρήγας ἠκολούθησε τὸν αὐστριακὸν χάρτην τοῦ Ruhedorf διὰ τὴν σύνταξιν τῆς «Νέας Χάρτας τῆς Βλαχίας» τῆς ἐκτυπωθείσης ἐν Βιέννῃ τὸ 1797. Τοῦ ἐντύπου χάρτου τῆς Βλαχίας γνωρίζομεν ἐλάχιστα ἀντίτυπα: ἐν ἀπόκειται εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Χίου καὶ ἐγένετο γνωστὸν διὰ δημοσιεύματος τοῦ Κ. Ἀμάντου («Ἑλληνικά», Ε', 1, 1932, σελ. 52 - 53), ἄλλο εὐρίσκεται εἰς Βιέννην (βλ. Λαῖον, ἔνθα ἄνωτ.)¹.

Ἰσχυρὸν στοιχεῖον, ἱκανὸν νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εὐρισκόμεθα πρὸ τῆς χειρογράφου χαρτογραφικῆς μελέτης τοῦ Ρήγα παρέχει ἡ παλαιογραφία. Ἡ ὁμοιότης τῆς γραφῆς ἢ προκύπτουσα ἐκ τῆς συγκρίσεως ἢ ὁποία ἐγένετο μεταξὺ τῆς γραφῆς τοῦ χειρογράφου χάρτου καὶ τοῦ χειρογράφου τοῦ Ρήγα, «Φυσικῆς Ἀπάνθισμα» μᾶς πείθει ὅτι πρόκειται περὶ τῆς αὐτῆς χειρός².

Ἡ πρώτη γενικὴ παρατήρησις εἶναι ὅτι ἀμφότεραι αἱ γραφαὶ παρουσιάζουν ὁμοιομορφίαν τῶν γενικῶν αὐτῶν χαρακτηριστικῶν. Εἶναι ἔκδηλος ἡ ταυτότης τοῦ γραφικοῦ παλμοῦ, ὁ ὁποῖος μαρτυρεῖ γραφικὴν εὐχέρειαν, ἀπρόσκοπτον γραφικὸν ρυθμὸν, ὁμοιόμορφον γραφικὴν πίεσιν, ταχύτητα καὶ εὐελξιαν εἰς τὴν γραφήν. Ἡ ἀραιώσις τῶν στίχων, ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν γραμμάτων, αἱ διασυνδέσεις τῆς γραφῆς, ὁ τονισμὸς καὶ ἡ στίξις παρουσιάζουν καὶ εἰς τὰ δύο δείγματα ὁμοιογένειαν.

1. Βλ. εἰκ. 3.

2. Βλ. εἰκ. 4. Ἀριστερὰ εἶναι ἡ γραφὴ ἐκ τοῦ χειρογράφου χάρτου καὶ δεξιὰ εἶναι δείγματα ἐκ τῆς ἀποδεδειγμένως γνησίας γραφῆς τοῦ Ρήγα, προερχόμενα ἐκ τοῦ χειρογράφου «Φυσικῆς Ἀπάνθισμα» ἀποκειμένου εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἑλλάδος (ἀριθμ. χειρ. 1288). Περὶ τοῦ χειρογράφου «Φυσικῆς Ἀπάνθισμα» βλ. Α. Βρανοῦση, Ρήγας, «Βασικὴ βιβλιοθήκη», Ἀθήνα 1954, σελ. 265. Ἡ αὐτὴ διάταξις τῶν δειγμάτων γραφῆς ἔχει τηρηθῆ καὶ εἰς τὰς εἰκόνας 5 καὶ 6



Είς. 3.

Ειδικότεραι παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρος χαρακτηριστικῶν εἶναι ἐνδεικτικῶς αἱ ἀκόλουθοι :

α) Τὸ μικρὸν γράμμα μ σχηματίζεται ἰδιομόρφως διὰ ἐπαναχαράξεως τῆς κατερχομένης καθέτου πρὸς τὰ ἄνω σχηματιζούσης ἐπιμήκη μακρὰν θηλὴν (χειρόγραφον στ. 2, 3 δὶς, 9 τρὶς, 11, 12). Ταυτόσημος διαπιστώνεται ἡ χάραξις τοῦ ἰδίου γράμματος μ εἰς τὸ «Φυσικῆς ᾽Απάνθισμα» : στ. 1, 2, 3, 6, 10.

β) Τὸ μικρὸν γράμμα γ σχηματίζεται μὲ ἀνοικτὰ σκέλη δίκην λαβίδος βλ. λέξιν «γέφυρες», στ. 3 ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ χειρογράφου χάρτου ἀφ' ἑνὸς καὶ εἰς τὰς λέξεις «φεγγάρι», στ. 3, «μεγάλη» στ. 4 καὶ «αὐγά», στ. 11 τοῦ «Φυσικῆς ᾽Απάνθισμα».

Εἰς τὴν εἰκόνα ἀρ. 5 παρατηροῦμεν :

α) Τὸν χαρακτηριστικὸν τρόπον σχηματισμοῦ τοῦ κεφαλαίου C εἰς τὴν λέξιν «Σακογιαννίου» τοῦ χάρτου καὶ εἰς τὴν λέξιν «Σελήνη» τῆς ἐπικεφαλίδος «Φυσικῆς ᾽Απάνθισμα».

β) Τοὺς χαρακτηριστικοὺς τρόπους χαράξεως τοῦ μικροῦ μ, τοῦ μικροῦ γ, καὶ τοῦ διπλοῦ μικροῦ γ οἱ ὅποιοι σταθερῶς ἐπανευρίσκονται εἰς τὴν γραφὴν «Φυσικῆς ᾽Απάνθισμα».

Εἰς τὴν εἰκόνα ἀρ. 6 διαπιστώνομεν πάλιν καὶ εἰς τὰ δύο δείγματα ὁμοιόμορφως χαρασσόμενον τὸ γράμμα μ μικρὸν καὶ τὴν δίφθογγον ει. Τέλος ἄς προσέξωμεν ἰδιαιτέρως τὸν συνδυασμὸν τῶν γραμμάτων ρι ἀφ' ἑνὸς εἰς τὰς λέξεις «περιτειχισμένα» καὶ «χωρὶς» εἰς τὸν χάρτην καὶ εἰς τὰς λέξεις «ἄριστερόν» καὶ «μεσημβρία» «Φυσικῆς ᾽Απάνθισμα».

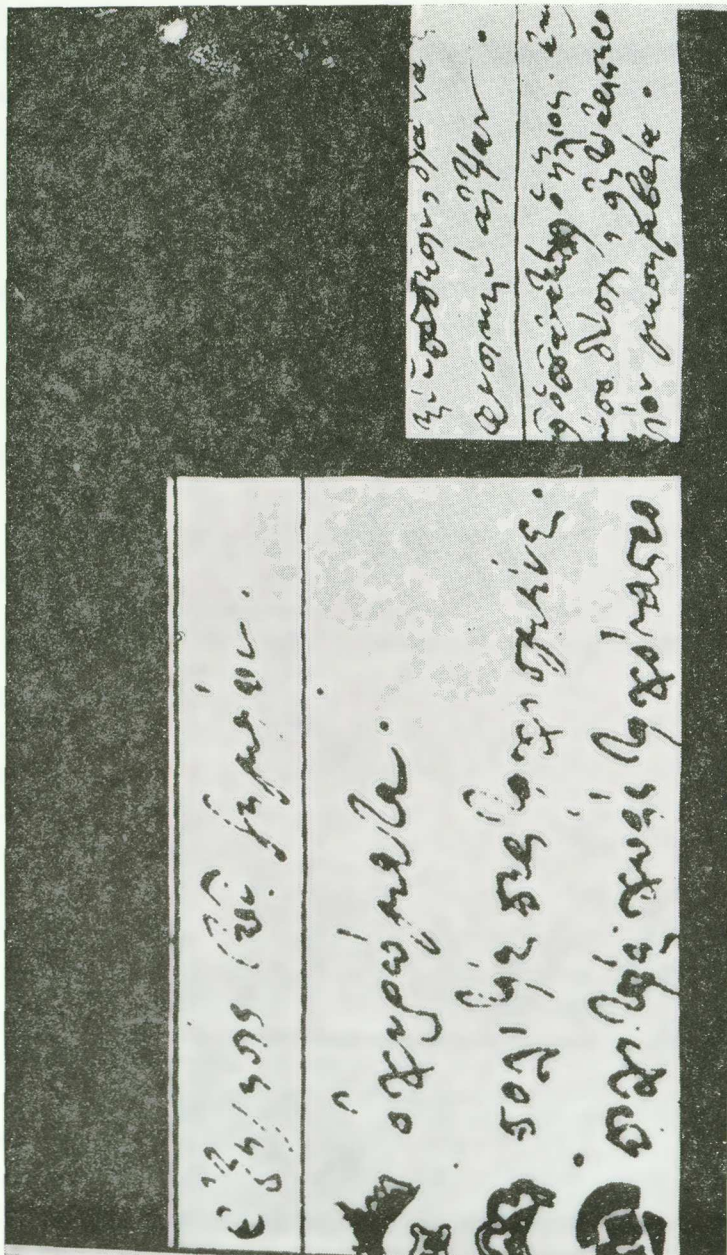
Ἐπὶ τῆς ταυτότητος τῶν δύο γραφῶν ὅμως ἡ ἀνάλυσις των παρέλκει ἐφ' ὅσον μάλιστα μεταξὺ τῶν δύο συγκρινομένων γραφῶν δὲν παρατηροῦνται ἀνομοιότητες ἢ εὐρήματα γραφολογικὰ ἀντιστρατευόμενα τὴν ταυτότητα τῶν γραφῶν.

Ἐχοντες τὴν γνώμην ὅτι εὐρισκόμεθα πρὸ τῆς χειρογράφου χαρτογραφικῆς μελέτης τοῦ Ρήγα, ἄς ἐξετάσωμεν τοὺς τρεῖς χάρτας, δηλαδὴ τὸν χειρόγραφον, τὸν αὐστριακὸν τοῦ Ruhedorf καὶ τὸν ἔντυπον τοῦ Ρήγα τοῦ 1797 καὶ ἄς ἐπισημάνωμεν τὰ κοινὰ στοιχεῖα καὶ τὰς διαφοράς. Ὁ χειρόγραφος καὶ ὁ χάρτης τοῦ Ruhedorf καλύπτουν τὴν αὐτὴν γεωγραφικὴν ἔκτασιν, ἐνῶ ὁ ἔντυπος τοῦ Ρήγα πλὴν τῆς Βλαχίας περιλαμβάνει καὶ μέρος τῆς Τρανσυλβανίας. Τὸ γεωγραφικὸν ὑπόβαθρον (φόντο) εἶναι ἀπολύτως ὅμοιον καὶ εἰς τοὺς τρεῖς. Ἐκπληκτικὴ δεξιότηχία χαρακτηρίζει τὸν χειρόγραφον. Ἐποδειγματικὸς εἶναι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον χαράσσει τὸν ροῦν τοῦ Δουνάβεως ὡς καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τοῦ χάρτου.

- 35:	Καδ: Γαυδωνί - 14	1:	11
- 41:	Νοδωνί - 14		
- 47:	νρζβίη - 24		
- 59:	Ουζβινί - 10:		
- 29:	νρζβίη - 13:		
- 45:	νρζβινί - 29:		
- 55:	σπακίη - 39:		
- 15:	σνρασβανίη 47		
11 17:	Παγίση - 7:		
- 25:	Φείηη - 25		
- 44:	σρσρζβίη - 30:		

11: 11
12: 12
13: 13
14: 14
15: 15
16: 16
17: 17
18: 18
19: 19
20: 20
21: 21
22: 22
23: 23
24: 24
25: 25
26: 26
27: 27
28: 28
29: 29
30: 30
31: 31
32: 32
33: 33
34: 34
35: 35
36: 36
37: 37
38: 38
39: 39
40: 40
41: 41
42: 42
43: 43
44: 44
45: 45
46: 46
47: 47
48: 48
49: 49
50: 50
51: 51
52: 52
53: 53
54: 54
55: 55
56: 56
57: 57
58: 58
59: 59
60: 60
61: 61
62: 62
63: 63
64: 64
65: 65
66: 66
67: 67
68: 68
69: 69
70: 70
71: 71
72: 72
73: 73
74: 74
75: 75
76: 76
77: 77
78: 78
79: 79
80: 80
81: 81
82: 82
83: 83
84: 84
85: 85
86: 86
87: 87
88: 88
89: 89
90: 90
91: 91
92: 92
93: 93
94: 94
95: 95
96: 96
97: 97
98: 98
99: 99
100: 100

ΕΙΧ. 5.



Pl. 6.

Ὁ τίτλος, τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως καὶ ἡ χρονολογία ἔλλείπουν ἀπὸ τὸν χειρόγραφον, ἐνῶ εἰς τοὺς δύο ἐντύπους εὐρίσκονται εἰς τὴν αὐτὴν ἄνω ἀριστερὰν θέσιν. Τοῦτο εἶναι φυσικόν, διότι πρόκειται περὶ στοιχείου τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ εἰς τὴν τελικὴν μορφήν, τὴν ἔντυπον. Ἡ παράλειψις αὐτὴ ἐνισχύει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι πρόκειται περὶ προκαταρκτικῆς ἐργασίας τὴν ὁποίαν ἐσχεδίασεν ὁ Ρήγας. Ὡς πρώτη χαρτογραφικὴ φάσις δύνανται νὰ θεωρηθῇ ὁ χειρόγραφος χάρτης, διὰ τοῦτο καὶ ἀκολουθεῖ πιστότατα τὸν αὐστριακὸν ὡς πρὸς πάσας τὰς λεπτομερείας, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Ἡ «Ἐξήγησις τῶν Σημείων», ὡς μεταφράζεται ἡ *Explicatio Signorum* τοῦ Ruhedorf, τοῦ ὑπομνήματος δηλαδή, εὐρίσκεται εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν εἰς τὸν χειρόγραφον καὶ εἰς τὸν αὐστριακὸν χάρτην, δηλαδή κάτω ἀριστερά, ἐνῶ εἰς τὸν ἔντυπον τοῦ Ρήγα, κάτω δεξιὰ.

Υ Π Ο Μ Ν Η Μ Α Τ Α

R u h e d o r f	Χ ε ι ρ ὄ γ ρ α φ ο ς	Ἐ ν τ υ π ο ς Ρ ῆ γ α
Explicatio Signorum	Ἐξήγησις τῶν Σημείων	—
Fortalitia	ὄχυράματα	Ὅχυρωμα
Urbes muris cinctae	πολιτεῖαι περιτειχισμέναι	Πόλις Τειχισμένη
Urbes muris destitutae	πολιτεῖαι χωρὶς τειχόκαστρο	Πόλις χωρὶς Τείχη
Oppida	κωμοπόλεις	Χώρα
Monasteria cum pagis	μοναστήριον μὲ περίχωρα	Μοναστήριον μὲ χωριὰ
Pagi	χωριὰ	Χωρίον
Kalugeriae, seu Coenobia	κοινόβια ἢ σκύταις	Κοινόβιον
Habitationes dispersae	κατοικίαι διεσπαρμέναι	Καλύβαι
Statio contumacialis	τόποι λαζαρέτων	Λαζαρέτων
Salinae	ἀλικαὶ	ὄκνα
Monumenta	ἀπομνημονεύματα	Ἀρχαιότης
Pontes	γέφυραι	Γέφυρα
Viae ordinariae	στράταις συνηθισμέναις	Δημόσιοι δρόμοι
Semita	ἀτραπαὶ ἢ μονοπάτια	Μονοπάτι
Signa in fl. Danubii	Σημεῖα εἰς τὸν ποταμὸν δούναβιν	—
α. Trajectus	α. σκάλαις ἢ περάσματα	α. Διάπλους
β. Insulae inundationi obnoxiae	β. νησία ὑποκείμενα εἰς πλημμύρας	β. Καθυποκλιζόμενα νῆσοι.

Ἐκ τῆς παραθετικῆς συγκρίσεως τῶν τριῶν ὑπομνημάτων διαπιστώνομεν ὅτι ὁ χειρόγραφος χάρτης ἀκολουθεῖ πιστότατα τὸν αὐστριακὸν τοῦ Ruhedorf. Δυνάμεθα ἐπίσης νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι εἰς τὸν ἔντυπον χάρτην τοῦ Ρήγα ἢ μεταφρασις εἶναι περισσότερο τυποποιημένη ἢ περισσότερο ἐπίσημος, ἐνῶ εἰς τὸν χειρόγραφον ἢ μεταφρασις χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἀμεσότητα καὶ ἐλευθεριότητα. Π. χ. Αἱ *Viae ordinariae* τοῦ Ruhedorf εἰς τὸν χειρόγραφον μεταγράφονται : «στράτες συνηθισμένες», ἐνῶ εἰς τὸν ἔντυπον «Δημόσιοι δρόμοι». Τὰ *Monumenta*, εἰς τὸν χειρόγραφον : «Ἀπομνημονεύματα», εἰς δὲ τὸν ἔντυπον τοῦ Ρήγα : «Ἀρχαιότης». Αἱ διαπιστωθεῖσαι διαφοραὶ μεταξύ χειρογράφου καὶ ἔντυπου τοῦ Ρήγα δὲν πρέπει νὰ ὀδηγοῦν εἰς τὴν σκέψιν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου. Ἐκφράσεις τοῦ χειρογράφου ἀπαντοῦν καὶ εἰς τὴν «Χάρταν τῆς Ἑλλάδος» τοῦ Ρήγα : Εἰς τὸ φύλλ. 3 τῆς «Χάρτας» διαβάζομεν : «Ἐξηγήσεις τῶν ἐν Χάρτη σημείων» (ὡς καὶ εἰς τὸν χειρόγραφον). Ἀναγράφεται ἐκεῖ ἐπίσης : ἄλνκαί, στράται συνηθισμένα.

Ὡς πρὸς τὴν κλίμακα ὁ μὲν χειρόγραφος ἀκολουθεῖ μὲ ἀπόλυτον ἀκρίβειαν τὴν κλίμακα τοῦ Ruhedorf (κλίμαξ εἰς μίλια), ἐνῶ εἰς τὸν ἔντυπον τοῦ Ρήγα ἀκολουθεῖται ὡς κλίμαξ τὸ μέτρον τῶν ὥρων. Αἱ διοικήσεις (καδιλήγια κατὰ τὸν χειρόγραφον) σημειοῦνται διὰ λατινικῶν ἀριθμῶν, ἀπὸ τὸ I ἕως τὸ XVIII, ἀκολουθοῦν δὲ τὰ χάσια μὲ ἀραβικοὺς ἀριθμοὺς (19 - 22). Τοῦτο εἶναι ὅμοιον εἰς τὸν Ruhedorf καὶ εἰς τὸν χειρόγραφον καὶ ἐπεξηγοῦνται εἰς τὸ παρατιθέμενον ὑπόμνημα. Ἀντιθέτως εἰς τὸν ἔντυπον τοῦ Ρήγα ἀναγράφονται αἱ ὀνομασίαι ἐπὶ τόπου.

Εἰς τὴν πιστὴν ἐν γένει μετάφρασιν τοῦ χειρογράφου ἐκ τοῦ Ruhedorf παρατηροῦμεν ἐν τούτοις ὄρισμένας παρεκκλίσεις : Ἐνῶ ὁ Ruhedorf γράφει : «*Districtus in Vallachia Austriacadicta, a regione Orsova usque ad fluvium Alutam*», ὁ χειρόγραφος ἀναγράφει : «Τὰ εἰς τὸ μπανάτον τῆς Κραγιώβας καδιλήγια πέρα τοῦ Ὀλτου ποταμοῦ». Ἐπίσης ὁ Ruhedorf : «*In Vallachia Turcica sive Transalutana in parte superiori Vallachico idiomate Tzara de Schoss* — ἐνῶ ὁ χειρόγραφος : «Τὰ τῆς ἄνω Τζάρας». Περαιτέρω : κατὰ Ruhedorf : «*In parte inferiori Vallachico Tzara de Schoss*, ἐνῶ ὁ χειρόγραφος : «Τὰ τῆς κάτω Τζάρας».

Ἡ ἀναφορὰ τῶν χασίων εἰς μὲν τὸν Ruhedorf ἐπιγράφεται : «*Districtus militares Turcici sive Raja*, ἐνῶ εἰς τὸν χειρόγραφον : Τὰ Χάσια κατ' ὄνομα».

Ἐκ τῶν μοναδικῶν αὐτῶν σχεδὸν διαφορῶν μεταξύ τῶν δύο χαρτῶν δυνάμεθα ἴσως νὰ διδῶμεν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ συντάκτου τοῦ χειρογράφου

χάρτου όπως απαλειφθούν αἱ ἐθνικο-γεωγραφικαὶ ἀναφοραί. Ἐξ ἄλλου αἱ διαφοραὶ, αἱ ὁποῖαι ἐπισημαίνονται εἰς τὸν τύπον ὠρισμένων τοπωνυμίων τοῦ χειρογράφου καὶ τοῦ ἐντύπου τοῦ Ρήγα ὡς : Ὁρεάβα (χειρ.), Ὁρεάχοβα (ἐντυπος), Μπρασοβὸ (χειρ.) Κρόνσταντ (ἐντυπος - Ruhedorf), δὲν σημαίνουν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τοῦ ἰδίου συντάκτου. Διαφοραὶ ἀνάλογοι ἀπαντοῦν καὶ μεταξὺ τῆς ἐντύπου «Νέας Χάρτας τῆς Βλαχίας» καὶ τῆς Βλαχίας τῆς «Χάρτας». Π. χ. Τὲλ Ὁρμάνι - Τίλ Ὁρμάνι. Μεχεδίντζι - Μεχέντζι. Βούλτζια - Βούλτζα.

Ἐὰς παρακολουθήσωμεν δι' ὀλίγων τὴν βιογραφίαν τοῦ Ρήγα καὶ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς. Ἡ προαναφερθεῖσα ἐμπεριστατωμένη ἐργασία τοῦ Λεάνδρου Βρανούση εἶναι βασικὸν βοήθημα πρὸς τοῦτο. Ὁ Ρήγας μετέβη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Βλαχίαν πρὸ τοῦ 1788. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τοῦ Βουκουρεστίου ἀλλὰ συγχρόνως καὶ κρίσιμος ἐποχὴ διὰ τὴν τύχην τῆς Βαλκανικῆς. Κατέχων τὴν θέσιν τοῦ «γραμματικοῦ» εἰς τὴν αὐτὴν τῶν ἡγεμόνων εὐρίσκεται εἰς τὸ ἐπίκεντρον τῶν πολιτικῶν, διπλωματικῶν καὶ ἰδεολογικῶν ζυμώσεων, αἱ ὁποῖαι συντελοῦνται εἰς τὴν Εὐρώπην. Γνωρίζομεν ὅτι ὁ Ρήγας τὸ ἔτος 1790 εὐρισκόμενος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μεγάλου σεργάρη Χριστοδούλου Κιρλιάν μεταβαίνει μαζί του εἰς Βιέννην. Ἐκεῖ πιθανότατα θὰ λάβῃ γνῶσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τοῦ κατὰ τὸ 1788 ἐκτυπωθέντος χάρτου τοῦ Ruhedorf. Ὁ χάρτης τῆς Βλαχίας τοῦ Ruhedorf ἐκτυποῦται εἰς τὴν Αὐστρίαν, κατὰ τὸ ἔτος τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τῆς Αὐστρίας ἐναντίον τῆς Τουρκίας. Ἡ Βιέννη, τὴν ὁποίαν θὰ γνωρίσῃ ὁ Ρήγας τὸ 1790, πολεμᾷ εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Ρώσων ἐναντίον τῶν Τούρκων. Κατὰ τὰ χρόνια τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν Βλαχίαν, 1791-1796, θὰ πρέπει νὰ συντάξῃ τὴν χαρτογραφικὴν μελέτην τῆς Βλαχίας. Ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Engel τὸ 1797¹: «ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔχει φιλολογικὴ καὶ πολιτικὴ κατάρτιση, γνωρίζει ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ντόπιες γλῶσσας (δηλ. τὴν γερμανικὴν) τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν». Εἰς τὰ τέλη Ἰουλίου ἢ τὴν 1ην Αὐγούστου 1796 ὁ Ρήγας ἐξεκίνησε διὰ τὴν Βιέννην διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν χειρογράφων καὶ τῶν χαρτῶν. Ἦτο γνωστὴ εἰς τὴν Βλαχίαν ἡ μακροχρόνιος ἐργασία τὴν ὁποίαν προετοίμαζε· τὴν ἐγγνώριζεν ἐπίσης καὶ ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ Πρόξενος τῆς Αὐστρίας καὶ εἰδοποίησε τὴν κυβέρνησίν του διὰ τὴν ἐκεῖ μετάβασιν τοῦ Ρήγα.

1. Johann Christian von Engel, Geschichte des Ungrischen reiches und seiner Nebenländer, I, Halle 1797, 473-4. (Μτφρ. Γ. Λαῖου, ΔΙΕΕ, 14,

Ἡ «Νέα Χάρτα τῆς Βλαχίας» ἐξετυπώθη πιθανότατα διὰ χρηματικῆς ὑποστηρίξεως τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ὅστις ἡγεμόνευε τότε διὰ τρίτην φορὰν (1796 - 1797). Ὁ Ρήγας ἐπέμενε εἰς τὴν ἀνάκρισιν ὅτι εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν χαρτῶν τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας δὲν ὑπέκειτο σκοπὸς ἐθνικὸς ἀλλ' ἐξειργάσθη αὐτοὺς χάριν κέρδους καὶ ἡ ἀνάκρισις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἐναντίον¹.

R É S U M É

Dans la présente communication la carte manuscrite de la Valachie rédigée en grec et déposée à la Bibliothèque Nationale de Paris (Ge Fcarte 5920) est identifiée avec l'étude cartographique de la carte imprimée de la Valachie de Rigas Pheraios (Vienne 1797). La recherche cartographique et l'étude paléographique ont conduit à la conclusion que ce document cartographique est un autographe de Rigas.

★

Παρουσιάζων τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς κυρίας Ἀννας Ἀβραμέα, ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Διονύσιος Ζακυθηνὸς** λέγει τὰ ἑξῆς:

«Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν ἀνακοίνωσιν τῆς κυρίας Ἀννας Ἀβραμέα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Νέα Χάρτα τῆς Βλαχίας τοῦ Ῥήγα καὶ ἡ αὐτόγραφος ἐπεξεργασία της». Ἡ κυρία Ἀβραμέα, πτυχιούχος τοῦ Ἱστορικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, ἐσπούδασεν εἰς Παρισίους Βυζαντινὴν Ἱστορίαν, εἰδικεύθη δὲ εἰς τὴν Ἱστορικὴν Γεωγραφίαν. Τῷ 1974 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας μὲ τὴν διατριβὴν «Ἡ Βυζαντινὴ Θεσσαλία μέχρι τοῦ 1204». Ὡς συνεργάτις τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας, ἠσχολήθη μὲ τὸ πρόγραμμα τῆς «Διεθνοῦς Ἀκαδημαϊκῆς Ἐνώσεως» «Tabula Imperii Romani» καὶ ἔφερεν εἰς πέρας τὸν τόμον «Ναϊσσὸς - Σερδικὴ - Θεσσαλονίκη».

Κατὰ τὰς ἐρεῦνας της εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων ἡ κυρία Ἀβραμέα εἶχε τὴν τύχην νὰ ἀνεύρῃ ἀνώνυμον χειρόγραφον χάρτην τῆς Βλαχίας.

1. Σπ. Λάμπρου, Ἀποκαλύψεις περὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ῥήγα. Μετὰ εἰκόνων καὶ πανομοιούτων, ἐκδόσεις Ἑστίας, Ἀθῆναι 1892, σελ. 30.

Λεπτομερείς μελέται και αναζητήσεις ἔπεισαν αὐτὴν ὅτι τὸ κείμενον τοῦτο εἶναι αὐτόγραφον τοῦ Ῥήγα. Ἦλεγξα ἐν πρὸς ἐν τὰ παλαιογραφικὰ καὶ γραφολογικὰ στοιχεῖα καὶ κατέληξα εἰς τὴν γνώμην ὅτι ὄντως εὕρισκόμεθα πρὸ ἑνὸς πολυτίμου εὐρήματος, αὐτογράφου τοῦ πρωτομάστου τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Αἱ διαφοραὶ, αἱ ὁποῖαι θὰ προβληθοῦν ἐντὸς ὀλίγου, θὰ εἶναι καὶ δι' ὑμᾶς ἀπολύτως πειστικαί. Χάριτες ὀφείλονται εἰς τὴν κυρίαν Ἄνναν Ἀβραμέα διὰ τὸ εὐτυχὲς εὔρημα, διὰ τὴν ταύτισιν καὶ τὴν μελέτην τοῦ κειμένου.